

Insidan

Tio minuter med ...

Den blodigaste avrättningen ägde rum på Marstrand

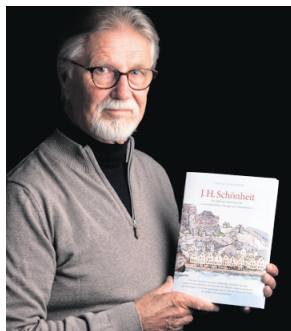
30 juli 1706 avrättades den då drygt sextioårige Johan Henrich Schönheit på Marstrand för hädelse och majestätsbrott. Avrättningen beskrivs som den grymmaste och blodigaste i landets rättegångshistoria.

Först brändes hans böcker på bål. Därefter fick han den högra handen avhuggen, tungan utdragen med en krok och till sist huvudet avhugget, och därefter brändes kroppen på bål.

I avskräckande syfte spikades handen och tungan upp på skampålen.

– Ja, det var en av de rugigaste avrättningarna i Sverige, säger Lars-Gunnar Olsson, som nyligen kom ut med boken J. H. Schönheit. Ett sällsamt människoöde i stormaktstidens Sverige och Västerbotten.

– Avrättningen ägde rum bara 50 år innan Sverige fick världens första tryckfrihetslagstiftning, berättar Umeåbon och lokalhistorikern Lars-Gunnar Olsson, som

”Schönheit var minst sagt en intressant kille”, berättar Lars-Gunnar Olsson.

Bild: Andreas Gradin

ger ut boken på egna förlaget Riteon efter en skrivperiod på tio år.

• Så vem var då denne Johan Henrich Schönheit?

– Det vi vet är att han kom från den svensk-tyska provinserna Bremen-Verden. Pappan var lärare och teolog så det fanns en religiös relation där, vilket kan förklara lite grann hans intresse för religion.

Johan Henrich rekryterades till Karl XI:s armé och när kriget var slut landade han i Umeå, där han blev länets första avlönade fältskär.

– Med modernt språkbruk var han läkare, underställd landshövdingen, berättar Lars-Gunnar, som tog en fil mag i historia efter sin pensionering.

I samband med att han skrev en uppsats om brott och straff började han alltmer att intressera sig för Schönheits historia.

– Jag upptäckte ganska snart att han var en intressant kille. Med hjälp av en bibliotekarie i Linköping fick jag tag på dokument som kunde avliva tidigare obekräftade uppgifter om att Schönheit ursprungligen kom från Baltikum. De nya uppgifterna fick mig att börja skriva boken, säger Lars-Gunnar och berättar vidare om Schönheits tragiska livsöde.

– Hans karriär är anmärkningsvärd. Hela hans liv påminner om vilket litterärt drama som helst där lysande framgångar blandades med djupa tragedier.

Som så många andra i 1600-talets Europa sökte han sig till Sverige för att göra karriär i den snabbt

växande civila och militära administrationen.

– Schönheit anställdes som Västerbottens förste läkare/chirurgus. Därefter arbetade han som landsfiskal/länsåklagare och var inte rädd för censorns förbud när han översatte och utgav Sveriges första tryckta egentliga roman.

När Schönheits kamp för pietismens religiösa frihetstänkande hamnar i konflikt med luthersk ortodoxi och statlig kontroll över människornas tankar, väljer de världsliga och kyrkliga maktavarna med gemensam kraft att döma honom till döden, säger Lars-Gunnar Olsson.

Efter tre år som fånge på Carlstens fästning, äger den blodiga avrättningen rum till allmänt beskådande, 30 juli 1706.

– Schönheit var en av den tidens visseblåsare som fick plikta med sitt liv, konstaterar Lars-Gunnar Olsson.

Katarina Berg

katarina.berg@kungalvsposten.se